

Het Welzijn van de Gescheiden Ouder:

Hoe de deelname aan de arbeidsmarkt in combinatie met sociale inbedding bijdraagt aan het welzijn van de gescheiden ouder.

Abstract: In dit onderzoek stond de relatie tussen deelname aan de arbeidsmarkt en welzijn centraal onder gescheiden ouders. Binnen de groep van gescheiden ouders ligt de gemiddelde welzijnsscore lager, dit komt door het wegvallen van belangrijke hulpbronnen als sociale relaties en financiële middelen. De invloed van deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn speelt vermoedelijk door bijdrage aan financiële hulpbronnen, sociale relaties en identiteit. Met sociale inbedding kan de nood van werk met betrekking tot sociale steun en identiteit verminderd zijn. Via een regressie analyse voor het effect van werk op levenstevredenheid en mentale gemoedstoestand, met als interactie sociale inbedding zijn er aanwijzingen gevonden dat het effect van de deelname aan de arbeidsmarkt op de mentale gemoedstoestand én de levenstevredenheid alleen voor vrouwen positief is. Daarbij blijkt sociale inbedding geen invloed op de relatie van deelname aan de arbeidsmarkt en levenstevredenheid te hebben. In combinatie met de mentale gemoedstoestand blijkt sociale inbedding, met name kerklidmaatschap voor vrouwen en de frequentie in sociaal contact bij mannen een verminderde invloed van deelname aan de arbeidsmarkt te hebben, waar de nieuwe partner juist het effect van deelname aan de arbeidsmarkt versterkt.

Trefwoorden: deelname aan de arbeidsmarkt; welzijn; levenstevredenheid; mentale gemoedstoestand; sociale inbedding; gescheiden ouders

Naam: Anneloes Verwoerd (5941857)

Begeleider: Anne-Rigt Poortman

Tweede beoordelaar: Leonard van 't Hul

Bachelor Sociologie, Universiteit Utrecht

Datum: 14/06/2020

Introductie

“Wat is het effect van deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn van de gescheiden ouder en hoe hangt dit af van sociale inbedding?”, zo luidt de leidende vraag van deze studie. In de laatste twintig jaar is de aandacht voor de werk- en welzijnsrelatie toegenomen en regelmatig onderzocht (Shields & Price, 2005; Dockery, 2010; Mohseni-Cheraghlou, 2013; De Hoyos, Estrada & Vargas, 2018). De toenemende aandacht voor de werk- en welzijnsrelatie is mogelijk veroorzaakt door een verschuiving in de betekenis van werk (Helliwell & Putnam, 2004). Voorheen werd werk beschouwd als een inkomstenbron. Tegenwoordig is werk tevens een onderdeel van de identiteit van een individu (Adriaansen & Dercksen, 1991; Kossek, Valcour & Lirio, 2014). Werk geeft betekenis aan het leven en definieert wie wij zijn (Vloets, 2008; Vets, de Witte & Notelaers, 2009). Naast betekenisvolle sociale relaties en activiteiten, is werk daardoor in toenemende mate van belang geworden voor het welzijn (Adriaansen & Dercksen, 1991; Portes, 1998; Tubergen, 2015).

Tot dusver lijken eerdere onderzoeken over deelname aan de arbeidsmarkt en het welzijn voornamelijk de volledige populatie van een land of organisatie mee te nemen in de steekproef (Dolan, Peasgood & White, 2008; Dewa & McDaid, 2011; Giovanni & Rondinella, 2012; De Hoyos, Estrada & Vargas, 2018). Daarnaast zijn er onderzoeken die zich meer verdiepen in de vrouwelijke populatie binnen de werk- en welzijnsrelatie (Lips, 2016; Chowdhury, Ahmed & Sultana, 2016; Lepeley, 2018). Er is echter sinds 1970 een nieuwe groep die gestaag toeneemt; die van de gescheiden ouder (Demos, 2012; OECD, 2009). De relatie tussen deelname aan de arbeidsmarkt en welzijn, is bij deze groep nog niet onderzocht terwijl de algemeen gerapporteerde welzijnsscores van gescheiden ouders lager uitvallen dan de welzijnsscores van stellen die nog samen zijn (Hewitt & Turrell, 2011). Juist voor de gescheiden ouders als groep, zou werk dus een extra belangrijke factor voor welzijn kunnen zijn. De groep kampt namelijk met het wegvallen van een sterke sociale band en additionele financiële hulpbronnen naast het eigen inkomen (Sigle-Rushton, 2005). Daarnaast kan ook de deelname aan de arbeidsmarkt voor de betreffende groep zwaarder vallen; de zorg voor kinderen combineert lastig met werk. Deze studie onderzoekt dus de relatie tussen werk en welzijn, onder de specifieke groep van gescheiden ouders. Bij een lagere welzijnsscore in combinatie met minder alternatieve hulpbronnen, is het namelijk mogelijk dat deelname aan de arbeidsmarkt voor gescheiden ouders een sterker positief effect heeft op de welzijnsscore.

Deelname aan de arbeidsmarkt leidt tot een vergroot inkomen en sociale steun (Adriaansen & Dercksen, 1991) terwijl bij een scheiding een financiële bron en een

belangrijke sociale band weg valt (Sigle-Rushton, 2005). In deze studie wordt gekeken naar de mate van sociale inbedding van gescheiden ouders en de invloed van werk op hun welzijn. Er valt namelijk te verwachten dat een sterke mate van sociale inbedding, de invloed van werk op het welzijn vermindert. De sociale inbedding vormt een alternatieve bron van steun en identiteit en is dus een alternatieve bron voor welzijn. Onder sociale inbedding wordt verstaan: het contact met familie, het hebben van een nieuwe partner en aangesloten zijn bij een religieuze gemeenschap. Echter, hoe verhoudt deze sociale inbedding zich tot deelname aan de arbeidsmarkt? Om de relatie tussen deelname aan de arbeidsmarkt en het welzijn van gescheiden ouders te bestuderen, wordt gebruik gemaakt van een theoretisch kader dat inzicht geeft in hoe de arbeidsmarkt het welzijn mogelijk beïnvloed. Dit wordt vervolgens met grootschalige gegevens over voormalig gehuwde of samenwonende ouders met minderjarige kinderen in Nederland getoetst in een regressieanalyse.

Theoretisch Kader

Deelname aan de arbeidsmarkt en het welzijn.

Een scheiding veroorzaakt vaak een wijziging in de financiële situatie. (Bracke, 1998). Naast extra kosten die worden gemaakt voor advocaten, een nieuwe woning en een nieuw interieur, vallen ook de inkomsten van de partner weg. Al met al worden de financiële hulpbronnen van een individu sterk gereduceerd. Deze klap lijkt voornamelijk hard aan te komen bij vrouwen (Holden & Smock, 1991). Na een scheiding hebben gescheiden ouders minder beschikking over financiële hulpbronnen dan voorheen. Dit leidt tot een verlaagd welzijn (Poston, 2009; Rath & Harter, 2010a, 2010b; Bracke, 1998; Sigle-Rushton, 2005).

Door de inkomsten die met werk binnen komen, kunnen aan de eerste twee lagen van levensbehoeftes van Maslow worden voldaan; onderdak, voedsel, hygiëne en veiligheid (Poston, 2009). Indien deze eerste levensbehoeftes zijn vervuld, is het subjectieve welbevinden groter (Poston, 2009; Rath & Harter, 2010a, 2010b; Dercksen & Adriaansen, 1991). Naast het verlies van financiële hulpbronnen, brengt een scheiding ook grote verandering in het sociaal kapitaal te weeg. Een grote intieme relatie valt weg, wat een gebrek in psychologische behoeftes illustreert (Poston, 2009). Daarnaast vallen sociale relaties, zoals vrienden en familie van de partner weg (Kalmijn, 2008). Verandering of gebrek aan sociale steun kan in verloop van tijd uitgroeien tot een stressfactor (Thoits, 1985). Door de scheiding zijn banden met anderen gebroken, wat leidt tot extra verlies in sociale steun (Portes, 1998; Kalmijn, 2008). Deze verloren sociale steun kan terug gevonden worden in een andere vorm

van sociale omgeving, zoals de arbeidsmarkt (Veenhoven, 2006; Hall & Kramer, 2009; Kalmijn, 2008). Deelname aan de arbeidsmarkt is op zichzelf positief voor het gevoel van controle en het gevoel deel uit te maken van de maatschappij (Veenhoven, 2006; Mollenhorst, Völker & Flap, 2008; Verbeek, 2005).

De verwachting is dus dat naarmate de deelname aan de arbeidsmarkt toeneemt, de gerapporteerde welzijnsscore van de gescheiden ouders hoger wordt. Hierbij werkt deelname aan de arbeidsmarkt via het mechanisme van uitbreiding van de financiële hulpbronnen en sociale omgeving. Deelname aan de arbeidsmarkt heeft vermoedelijk eveneens een effect op de identiteit van het individu (Vloet, 2008). De sociale identiteitstheorie beredeneerde dat groepslidmaatschap en de waardering van dit lidmaatschap grote invloed heeft op het psychologisch welzijn (Thoits, 1991; Tajfel & Turner, 1979). Bij deelname aan de arbeidsmarkt vormt het individu een identiteit met behulp van de collega's en de organisatie waar gewerkt wordt. De organisatie en de collega's kunnen gezien worden als een 'groep'; het individu is lid van een bepaalde groep. Het lidmaatschap van een positief gewaardeerde groep reflecteert op het individu, waar een grotere zelfwaardering uit voortkomt wat tevens een hoger welzijn kan veroorzaken (Tajfel & Turner, 1979; Amato & Sobolewski, 2001). Verder kunnen de werkzaamheden zelf als betekenisvol worden ervaren. Zo blijken werkzaamheden die afwisseling, leermogelijkheden, inspraak en beloningen bevatten, te zorgen voor een verhoogde mate van plezier in het werk, wat leidt tot een grotere geluksbeleving (Vets, de Witte & Notelaers, 2009). Dit leidt tot de volgende hypothese:

H1: naarmate dat gescheiden ouders een hogere arbeidsdeelname hebben, wordt er een hogere welzijnsscore gerapporteerd.

Eerdere onderzoeken met betrekking tot deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn onder de groep gescheiden ouders is weinig onderzocht. Toch zijn er studies die uitspraken over de relatie tussen werk en welzijn hebben gedaan. Een onderzoek van Verbeek (2005) toonde aan dat werk via inkomen, structuur in dagelijkse activiteiten, contacten, voldoening en maatschappelijke waardering een positieve invloed op het welzijn van het individu heeft. Echter, werd aangegeven dat dit tevens afhankelijk is van de werkomstandigheden en uren. Verder werd er aangetoond dat werk een positief effect heeft op levenstevredenheid (Layard, 2005; Easterlin, 2005). Een ander onderzoek toonde aan dat voor mannen de levenstevredenheid sterk samen hangt met het hebben van een voltijd of grote deeltijdbaan, waarbij de levenstevredenheid van vrouwen bijna niet afhankelijk van de gewerkte uren bleek (Booth & van Ours, 2009).

Deelname aan de arbeidsmarkt, welzijn en sociale inbedding

Steun en intieme relaties zijn van groot belang en vormen de eerste immateriële behoeftes (Poston, 2009). Met het wegvallen van een partner, valt een significante intieme relatie weg (Bracke, 1998; Poston, 2009; Kalmijn, 2008). Door middel van sociale inbedding, kan dit gemis toch gecompenseerd worden zonder dat nieuwe relaties via deelname aan de arbeidsmarkt verworven moeten worden (Schmeets, 2013).

Door intensiever contact met familie, een nieuwe partner of vanuit een religieuze gemeenschap wordt tijdens en na het scheidingsproces een meer stabiele omgeving voor sociale steun geleverd (Thoits, 1985). De stabiele factor, gegeven door sociale inbedding, zorgt ervoor dat er minder belang is om sociale steun uit de arbeidsomgeving te halen. Dit maakt dat het individu de benodigde steun en zingeving uit religie, de nieuwe partner of vrienden en familie kan halen. Hierdoor zal het individu een minder afhankelijk zijn van de arbeidsomgeving (Veenhoven, 2006).

In voorgaande relatie tussen deelname aan de arbeidsmarkt en het welzijn van de gescheiden ouder werd ook de identiteit aangekaart. Na de scheiding kan de identiteit van de gescheiden ouder verwrongen zijn; een negatief zelfbeeld door de perceptie van het groepslidmaatschap verbonden met scheiden. Zowel deelname aan de arbeidsmarkt als sociale inbedding kan in deze perceptie verandering te weeg brengen. Indien het groepslidmaatschap bij de familie, een nieuwe partner of religie reeds sterk en positief gewaardeerd wordt, heeft het individu minder belang bij investeren in een nieuwe positief gewaardeerde 'in'-groep, zoals in de sociale arbeidsomgeving (Thoits, 1991; Tajfel & Turner, 1979). Naast de arbeidsomgeving, kunnen steun en identiteit dus ook verleend worden uit sociale inbedding. Indien de sociale inbedding een grotere rol speelt in het leven van het individu, bestaat er een minder groot belang in deelname aan de arbeidsmarkt voor een hoger welzijn. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H2: Het positieve effect van de deelname aan de arbeidsmarkt is minder sterk naarmate sociale inbedding toeneemt bij de gescheiden ouders.

Tot op heden lijkt er, tot mijn kennis, geen onderzoek te zijn gedaan naar het effect van sociale inbedding op de invloed van werk op welzijn. Onderzoeken en metingen, zoals bij het CBS, wijzen wel uit dat het welzijn afhangt van de mate van sociaal contact met anderen zoals burens, vrienden en familie (2014).

Methoden

Data

Om de onderzoeksvraag “Wat is het effect van de deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn van de gescheiden ouder, en hoe hangt dit af van sociale inbedding?” te beantwoorden, wordt gebruik gemaakt van wave 1 van het longitudinale onderzoek ‘New Families in the Netherlands (NFN)’ (Poortman, Van der Lippe & Boele-Woelki, 2014). De eerste wave van het NFN onderzoek is in 2012- 2013 afgerond. Dit bestond uit een web-survey, waarbij de laatste herinnering een papieren versie van het onderzoek betrof. De toegestuurd survey informeerde naar zaken omtrent de scheidingsprocedure, het ouderplan, financiële regelingen en de privé situatie van de respondent. De respondenten kwamen voort uit een random steekproef getrokken door het CBS. Respondenten werden uitgenodigd voor de steekproef indien zij en hun partner de scheiding hadden afgerond in 2010 én een minderjarig kind deelden. In de steekproef zijn beide ouders van een voormalig gezin benaderd voor participatie in de NFN-vragenlijst, in 38.7% van de keren deden beide partijen mee. In totaal lag de responserate op persoonsniveau op 57.5% van de uitgenodigde individuen. Het totaal aantal respondenten kwam hierbij op 4.481. In de populatie waren een aantal groepen ondervertegenwoordigd. Dit betrof de groepen met een lagere leeftijd, een uitkering, lage inkomsten en mannen of individuen met een niet-westerse achtergrond. Daarnaast waren de voormalige stellen die enkel samenwoonden in plaats van getrouwd te zijn, ook ondervertegenwoordigd.

Voor het huidige onderzoek worden niet alle respondenten meegenomen. De respondenten komen enkel in aanmerking voor dit onderzoek indien zij op alle vragen betreffende de gebruikte variabelen geantwoord hebben. Overige selecties toonden zich niet relevant dus zijn er geen andere selecties gemaakt. Hiermee komt het aantal gebruikte respondenten in dit onderzoek op 3655, waarvan 2058 vrouwen en 1597 mannen.

Operationalisering

Life satisfaction scale van Diener: De scale van Diener meet de algemene levenstevredenheid. De scale van Diener (Diener et al., 1985) bestaat uit 5 stellingen met de antwoordmogelijkheden op een 7-puntschaal van “helemaal mee eens” tot “helemaal niet mee eens”. Hiermee wordt een indicatie gegeven van de individuele perceptie van het welbevinden. De stellingen zijn “In de meeste opzichten komt mijn leven dicht in de buurt van mijn ideaal”, “De omstandigheden van mijn leven zijn uitstekend”, “Ik ben tevreden met mijn

leven”, “*Tot nu toe heb ik de dingen die ik belangrijk vind in het leven gedaan*” en “*Als ik mijn leven over zou kunnen doen, zou ik bijna niet veranderen*”. De stellingen hebben een Cronbach’s Alpha van 0.869, wat duidt op een betrouwbare samenvoeging van variabelen. De antwoorden zullen om gepoold worden zodat hoe positiever de stelling beantwoord wordt betreffende welzijn, hoe hoger de score is. Hierbij worden de stellingen per individu bij elkaar genomen. Vervolgens wordt er een gemiddelde uit getrokken, wat uitkomt op een meetniveau van interval/ratio.

Bradburn’s affect balance scale: Om een compleet beeld te krijgen met betrekking tot het welzijn, zullen de analyses gedaan worden met twee verschillende afhankelijke variabelen. Bradburn’s affect balance scale (Bradburn, 1969) meet, in plaats van de algehele tevredenheid, de dagelijkse mentale toestand. Dit wordt gedaan met 10 verschillende stellingen waar “*ja*” of “*nee*” op geantwoord kan worden. Deze stellingen moeten in de laatste paar weken van toepassing zijn geweest voor een positief antwoord. Allereerst zullen de stellingen over positieve aspecten bij elkaar opgeteld worden: “*Bijzonder enthousiast over iets, geïnteresseerd in iets?*”, “*Trots omdat iemand u complimenteerde met iets wat u deed?*”, “*Tevreden over iets dat u gepresteerd heeft?*”, “*Geweldig, dat wil zeggen dat u het gevoel had dat het leven fantastisch was?*” en “*Alsof alles u voor de wind ging?*”. De andere 5 stellingen, die negatieve aspecten belichten, zullen ook opgeteld worden: “*Zo rusteloos dat u niet op een stoel kon blijven zitten?*”, “*Heel eenzaam, afgezonderd van andere mensen?*”, “*Verveeld?*”, “*Gedepimeerd of diep ongelukkig?*” en “*Van streek omdat iemand kritiek op u had?*”. Na het samenvoegen van de positieve en de negatieve aspecten, zullen het aantal punten op het negatieve deel afgetrokken worden van het positieve deel. Dit leidt tot een individuele score op Bradburn’s affect balance scale, waarbij een hogere score een hoger welzijn betekent. Bij het samenvoegen van de stellingen is de Cronbach’s alfa 0.690, wat duidt op een betrouwbare samenvoeging van variabelen.

Deelname aan de Arbeidsmarkt: De deelname aan de arbeidsmarkt zal geoperationaliseerd worden als het aantal uur per week dat de respondent werkt. Respondenten die de eerdere dichotome variabele “*heeft u betaald werk?*” met een “*nee*” beantwoord hebben, worden opgenomen als 0 uur werk per week. Dit met het zicht op de hypothese dat naarmate de deelname aan de arbeidsmarkt groter is, dus als meer werkuren worden gedraaid, een hoger welzijn wordt waargenomen. De onafhankelijke variabele waarmee de regressies uitgevoerd zullen worden heeft het meetniveau interval, waarbij 0 uur

arbeid per week het minimum is. Het maximum ligt op 80 uur werk per week, hogere waarden zijn gereduceerd tot 80 uur.

Sociale Inbedding: Dit begrip wordt aan de hand van verschillende variabelen gemeten. Deze interactie variabelen omvatten een nieuwe partner, contact met familie en vrienden, en kerklidmaatschap. De eerste indicatie van sociale inbedding wordt gemeten door middel van de vraag of de respondent een nieuwe partner heeft. In de vragenlijst wordt dit uitgevraagd met de antwoordmogelijkheden “*nee*”, “*ja een vaste relatie*”, “*ja een samenwonende vaste relatie*” en “*ja, getrouwd*”. In de regressie analyse zullen de antwoorden gereduceerd naar ‘een nieuwe relatie (1), die samengesteld is uit de vaste relatie, samenwonende relatie en getrouwd, en ‘geen relatie (0)’. Onderzoek wijst uit dat individuen met een relatie een hoger welzijn rapporteren en minder behoefte aan een groot sociaal netwerk hebben (Kalmijn, 2008; Gove, 1983).

De tweede indicator betreft contact met familie en vrienden. De respondent is gevraagd naar de frequentie van het zien van de ouders, overige familieleden, vrienden, kennissen en burens. Bij deze vorm van sociale inbedding wordt het gemiddelde aan contact van de sociale kring gebruikt, waarbij de respondenten op 3 van de 5 categorieën geantwoord moeten hebben. Bij een hogere responserate werd het aantal respondenten gehalveerd. Dit kan te verklaren zijn door het mogelijk overlijden van één of beide ouders, wat waarschijnlijk is gezien de gemiddelde leeftijd van de respondent: 44 en 41 jaar. De antwoordmogelijkheden voor de frequentie van het contact met het de sociale omgeving zijn “*(bijna) elke dag*”, “*meerdere keren per week*”, “*één keer per week*”, “*een aantal keer per maand*”, “*één keer per maand*” en “*niet*”. De antwoordmogelijkheden worden vervangen door het geschatte aantal dagen contact per maand, zoals één keer per week, 4 keer per maand zal zijn. Daardoor krijgen de antwoordcategorieën de volgende waarden: “*(bijna) elke dag*” 30, “*meerdere keren per week*” 17, “*één keer per week*” 4, “*een aantal keer per maand*” 2, “*één keer per maand*” 1 en “*niet*” de waarde 0. De stellingen hebben een Cronbach’s Alpha van 0.621, wat duidt op een betrouwbare samenvoeging van variabelen.

Uiteindelijk zal het kerklidmaatschap mee genomen worden als interactie variabele. De vragenlijst vraagt “*Rekent u zichzelf tot een bepaalde godsdienst, kerkgenootschap of religie? Zo ja, welke?*” met de antwoordmogelijkheden van “*geen*”, “*Rooms-Katholieke kerk*”, “*Nederlands-Hervormde kerk*”, “*Gereformeerde kerk*”, “*Evangelische kerk*”, “*Islam*” en “*anders*”. Hierbij zal “*anders*” op ‘missing’ gezet worden, en zullen de overige religieuze overtuigingen tot een 0 1 variabele aangepast worden. Respondenten met een religieuze

overtuiging zullen de waarde 1 toegeschreven krijgen, en niet-religieuze respondenten de waarde 0.

Overige controle variabelen zijn opgesteld uit hoeveelheid conflict met de ex-partner, leeftijd van de respondent, leeftijd van het primaire kind in de survey, het aantal kinderen en het aantal jaar educatie dat de respondent heeft gevolgd. In de totale samples zal tevens het geslacht van de respondent meegenomen worden. Hoeveelheid conflicten met de ex-partner worden bevraagd via frequentie met antwoordmogelijkheden ‘*bijna nooit*’ (0), ‘*soms*’ (1), ‘*regelmatig*’ (2) en ‘*vaak*’ (3). De leeftijd van de respondent betreft de leeftijd ten tijde van het afnemen van de survey. Dit geldt eveneens voor het primaire kind in de survey. Indien de correlatie tussen de variabelen ‘leeftijd respondent’ en ‘leeftijd primaire kind’ hoger dan .70 ligt, kan dit problemen veroorzaken. De correlatie van de twee variabelen is getoetst en kwam op .663 uit. Beide variabelen kunnen dus in de regressie worden gebruikt. Het primaire kind staat voor het kind dat gedurende het onderzoek het onderwerp was van de vragen. Bij (ex-) gezinnen met meer dan één kind, werd het kind geselecteerd dat qua leeftijd het dichtste bij 10 jaar lag. Bij gezinnen met enkel kinderen van 0 tot 10 jaar werd het oudste kind geselecteerd. Bij gezinnen met kinderen tussen de 10 en 18 jaar werd het jongste kind geselecteerd. Een andere vereiste voor het primaire kind was dat het kind uit het voormalig besproken huwelijk moest komen. Het aantal kinderen betreft het aantal kinderen dat gedeeld wordt met de ex-partner. Het aantal jaar educatie dat de respondent heeft gevolgd is bevraagd met “*Wat is uw hoogste afgeronde opleiding?*”, dit is gehercodeerd naar aantal jaren onderwijs op basis van hoe lang elke opleiding nominaal duurt. Hierbij is “*Lagere school niet afgemaakt*” 5 jaar, “*alleen lagere school*” 6 jaar, “*LBO, huishoudschool, LHNO, VMBO basis/kader*” en “*Mavo, Ulo, Mulo, VMBO gemengd/ theoretisch*” 10 jaar, “*Havo, MMS*” 11 jaar, “*VWO, HBS, Atheneum, Gymnasium*” 12 jaar, “*MBO, KMBO (kort MBO)*” 14 jaar, “*HBO, kandidaatsexamen*” 16 jaar, “*Universiteit*” 18 jaar en “*Postacademisch (bijv. notariaat, artsexamen, doctorstitel)*” een totaal van 22 jaar. De laatste variabele die toegevoegd wordt is het geslacht van de respondent. Hierbij hebben mannen ‘male’ de waarde 0 toegekend gekregen en vrouwen ‘female’ de waarde 1 toegewezen gekregen. Geslacht zal enkel in de totale sample toegevoegd worden. In onderstaande tabel zijn de beschrijvende statistieken weergegeven per geslacht met het gemiddelde, minimale waarde, maximale waarde en de standaarddeviatie.

Tabel 1: Beschrijvende statistieken van de variabelen in de analyses voor mannen (N=1597) en vrouwen (N=2058) (gemiddelde, minimum, maximum, standaarddeviatie)

	Mannen				Vrouwen			
	Gem	Min.	Max.	s.d.	Gem	Min.	Max.	s.d.
Welzijn	4.460	1.00	7.00	1.279	4.520	1.00	7.00	1.246
Bradburn	1.956	-5.00	5.00	2.194	1.960	-5.00	5.00	2.140
Uren werk	38.790	.00	80.0	7.492	26.836	.00	80.0	8.842
Kerklidmaatschap	.294	.00	1.00	-	.327	.00	1.00	-
Sociaal contact	6.559	.00	42.4	5.427	7.912	.00	53.8	5.900
Nieuwe partner	.590	.00	1.00	-	.510	.00	1.00	-
Conflict ex-partner	1.8	1	4	.956	1.91	1	4	.956
Jaren educatie	14.137	5	22	3.004	14.029	5	22	2.702
Leeftijd respondent	44.14	23	68	6.661	41.02	21	60	6.48
Leeftijd primaire kind	10.45	0	21	3.889	10.13	0	22	4.093
Aantal kinderen	1.96	1	7	.79	1.9	1	10	.809

Analyse Strategie

Voor beide afhankelijke variabelen, levenstevredenheid en de mentale toestand, worden 3 modellen geschat. Het eerste model meet een enkelvoudige regressie; het effect van deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn. In model 2 worden de controlevariabelen toegevoegd. Model 3 zal het effect van de deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn, onder invloed van de controlevariabelen én interactievariabelen schatten. Alle 3 de modellen worden geschat voor de totale steekproef en voor mannen en vrouwen apart.

Dit resulteert in de analyse van deelname aan de arbeidsmarkt op de levenstevredenheid en mentale toestand, gecontroleerd voor controle variabelen, met als toevoeging de interactievariabelen omtrent een nieuwe partner, religie en contact met familie en vrienden.

Resultaten

Uren werk, sociale inbedding en Life satisfaction scale van Diener

In tabel 2 zijn de effecten van het aantal werkuren per week, controle variabelen en interactie variabelen weergegeven ten opzichte van de scale van Diener van de gescheiden ouder. In tabel 2 is geen onderscheid gemaakt op basis van geslacht.

Tabel 2: regressie van levenstevredenheid op werkuren en sociale inbedding: totale sample (N=3655).

	Model 1		Model 2		Model 3	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
Constante	4.412***	.069	3.552***	.206	3.462***	.243
Uren werk	.003	.002	.005*	.002	.008	.005
Nieuwe partner			.607***	.041	.502***	.134
Religieus			-.091*	.043	.099	.138
Sociaal contact			.021***	.004	.031**	.01
Conflict ex-partner			-.245***	.021	-.246***	.021
Leeftijd respondent			.002	.004	.002	.004
Leeftijd primaire kind			.005	.007	.005	.007
Aantal kinderen			-.071**	.027	-.071**	.027
Vrouw			.178***	.051	.184***	.051
Jaren educatie			.05***	.007	.049***	.007
(I) werk & nieuwe partner					.003	.004
(I) werk & religieus					-.006	.004
(I) werk & sociaal contact					.000	.000
R2	.00		.104***		.105	

***p < .001, **p < .01, *p < .05 (two-tailed).

In bovenstaande tabel (2) is in model 1 een niet-significant effect van het aantal werkuren op de levenstevredenheid van de gescheiden ouder af te lezen (b=.003, t=1.238, p=.216). Na toevoeging van controle variabelen in model 2 – tabel 2, blijkt het uren werk wel significant effect op de levenstevredenheid te hebben (b=.005, t=2.089, p=.037). Dit betekent dat er aanwijzingen zijn dat het aantal uren, of deelname aan de arbeidsmarkt, effect heeft op de levenstevredenheid. Uit model 2 blijkt wel een significant, positief effect op levenstevredenheid in de controle variabelen te liggen: het hebben van een nieuwe partner (p=.00), sociaal contact (p=.00), het geslacht (p=.00) en het aantal jaren educatie (p=.00). Een significant, negatief effect van de controlevariabelen is gevonden bij de mate van conflict met de ex-partner (p=.00), kerklidmaatschap (p=.034) en het aantal kinderen (p=.008). Dit biedt aanwijzingen dat de levenstevredenheid toeneemt op het moment dat de respondent een

nieuwe partner heeft, frequent sociale contacten ziet, een hogere opleiding heeft afgerond of dat de levenstevredenheid afneemt naar mate de respondent meer conflicten met de ex-partner heeft, meer kinderen heeft of een kerklidmaatschap heeft.

In tabel 2 – model 3, worden de interactie variabelen meegenomen, aangeduid met een (I) voor de naam. Na de interactievariabelen meegenomen te hebben, blijkt het effect van de werkuren per week een niet-significant effect te hebben ($b=.005$, $t=1.756$, $p=.079$). Het blijkt dat het effect van het aantal uren werk per week op het welzijn van de gescheiden ouder niet verschilt tussen respondenten met, of zonder kerklidmaatschap ($b=-.006$, $t=-1.449$, $p=.147$). Er zijn evenals geen aanwijzingen gevonden dat het effect van het aantal uren werk per week op het welzijn van de gescheiden ouder verschilt tussen respondenten die wel een nieuwe partner hebben, en respondenten die geen nieuwe partner hebben ($b=.003$, $t=.835$, $p=.404$). Dit geldt tevens voor het verschil in mate van contact met familie en vrienden, hier speelt een niet-significant effect van het aantal werkuren per week op het welzijn van de gescheiden ouder naarmate het contact met familie en/of vrienden toeneemt ($b=.000$, $t=-1.069$, $p=.285$). Dit betekent dat het effect van gewerkte uren op de levenstevredenheid van de gescheiden ouders niet beïnvloed wordt naar mate de ouder meer frequent contact met zijn/haar familie en vrienden, een nieuwe partner, of een kerklidmaatschap heeft. Evenals uit de analyse blijkt dat, in combinatie met de interactie variabelen, werk geen invloed heeft op het welzijn.

Tabel 3: regressie van levenssatisfactie op werkuren en sociale inbedding: male (N=1597) en female (N=2058) sample.

	Man						Vrouw					
	1		2		3		1		2		3	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
C	4.448***	.169	3.529***	.319	3.375***	.432	4.256***	.088	3.865***	.254	3.531***	.297
Uren werk	.00	.004	.001	.004	.004	.008	.01**	.003	.008*	.003	.02**	.007
Nieuwe partner			.76***	.063	.554	.334			.492***	.054	.803***	.172
Religieus			-.141*	.066	-.248	.346			-.045	.057	.174	.178
Sociaal contact			.023***	.006	.059**	.023			.019***	.005	.03*	.014
Conflict ex-partner			-.242***	.032	-.244***	.032			-.251***	.028	-.248***	.028
Leeftijd respondent			.00	.006	.00	.006			.003	.006	.003	.006
Leeftijd primaire kind			.013	.01	.012	.01			-.003	.01	-.003	.01
Aantal kinderen			-.053	.041	-.05	.041			-.08*	.035	-.08*	.035
Jaren educatie			.051***	.01	.052***	.01			.042***	.01	.041***	.01
(I) werk & nieuwe partner					.005	.008					-.011	.006
(I) werk & religieus					.003	.009					-.008	.006
(I) werk & sociaal contact					-.001	.001					.00	.00
R2	.00		.13***		.132		.005**		.089***		.091	

***p< .001, **p< .01, *p< .05 (two-tailed).

In tabel 3 worden de effecten van het aantal werkuren per week, verscheidene controle variabelen en interactie variabelen weergegeven ten opzichte van de levenstevredenheid van de gescheiden ouder. In contrast met tabel 2 wordt in deze tabel wel onderscheid gemaakt in geslacht, hierdoor worden de verschillen in effect tussen man en vrouw vergeleken.

In model 1 – tabel 3, kan een niet-significant effect van het aantal werkuren per week op de levenstevredenheid van de gescheiden vaders afgelezen worden (b=.00, t=.07, p=.944). Dit in tegenstelling van het welzijn van de gescheiden moeders, waarin het aantal gewerkte uren per week een significant, positief effect heeft (b=.001, t=3.165, p=.002).

Na toevoeging van de controle variabelen in model 2, tabel 3, blijkt het effect van het aantal werkuren per week steeds een niet-significant effect op het welzijn van de gescheiden

vaders te hebben ($b=.001$, $t=.262$ $p=.794$). Voor de gescheiden moeders is het effect van het aantal gewerkte uren per week op de levenstevredenheid afgenomen in gemeten significantie niveau ($b=.008$, $t=2.435$, $p=.015$). Bij vaders apart, hebben gemaakte uren werk dus geen effect op de levenstevredenheid, terwijl bij gescheiden moeders een toename in het aantal gewerkte uur per week leidt tot een hoger welzijn. Controle variabelen die zowel een sterk significant effect op levenstevredenheid blijken te hebben, voor moeders én vaders zijn: nieuwe partner (M: $p=.00$; V: $p=.00$), mate van conflict met de ex-partner (M: $p=.00$; V: $p=.00$) en de afgeronde educatie (M: $p=.00$; V: $p=.00$).

Na de interactievariabelen meegenomen te hebben, model 3, blijkt het effect van de werkuren per week bij vaders geen significant effect te hebben ($b=.004$, $t=.54$, $p=.589$). Het blijkt dat het effect van het aantal uren werk per week op de levenstevredenheid van de gescheiden vader niet significant verschilt tussen vaders die een religie aanhangen, en de mannelijke respondenten die geen religie rapporteerden ($b=.003$, $t=.312$, $p=.755$). Eveneens blijkt er geen verschil in invloed op het effect van werkuren op levenstevredenheid te zijn tussen de vaders met een nieuwe partner en zonder nieuwe partner ($b=.005$, $t=.644$, $p=.52$). Het effect van het aantal werkuren per week hangt tevens niet significant af van de frequentie waarbij gescheiden vaders contact hebben met familie of vrienden ($b=-.001$, $t=-1.644$, $p=.100$).

Uit de interacties blijkt dat bij gescheiden moeders het effect van het aantal gewerkte uren per week op de levenstevredenheid verschilt bij moeders met een nieuwe partner, of moeders zonder nieuwe partner ($b=-.011$, $t=-1.886$, $p=.059$). Dit geldt eveneens voor de moeders die wel, al dan niet een religie aanhangen ($b=-.008$, $t=-1.257$, $p=.209$). Het blijkt niet dat het effect van het aantal gewerkte uren per week op het welzijn van de moeders verschilt naar mate er meer frequent contact met familie is ($b=.00$, $t=-.884$, $p=.377$). Dit wil zeggen dat het effect van het aantal gewerkte uren per week ($b=.020$, $t=3.025$, $p=.003$) op het welzijn van de moeders niet afhangt van de sociale inbedding.

Uren werk, sociale inbedding en Bradburn's affect balance scale

In tabel 4 zijn de effecten van het aantal werkuren per week, verscheidene controle variabelen en interactie variabelen weergegeven ten opzichte van de score op Bradburn's affect balance scale van de gescheiden ouder. In tabel 4 is geen onderscheid gemaakt tussen geslacht, dit is echter wel meegenomen als controlevariabele (female).

Tabel 4: regressie van Bradburn's affect balance scale op werkuren en sociale inbedding: totale sample (N=3655).

	Model 1		Model 2		Model 3	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
C	1.727***	.118	-.133	.36	-.263	.424
Uren werk	.007*	.004	.009*	.004	.013	.008
Nieuwe partner			.807***	.071	.358	.233
Religieus Sociaal contact			-.143	.075	.164	.242
Conflict ex-partner			.037***	.006	.07***	.018
Leeftijd respondent			-.363***	.036	-.368***	.036
Leeftijd primaire kind			.017*	.007	.018*	.007
Aantal kinderen			.017	.012	.016	.012
Vrouw			-.022	.047	-.021	.047
Jaren educatie			.234**	.089	.252**	.089
(I) werk & nieuwe partner			.058***	.013	.057***	.013
(I) werk & religieus					.014*	.007
(I) werk & sociaal contact					-.01	.007
R2	.001*				-.001*	.001
			.069***		.072**	

***p < .001, **p < .01, *p < .05 (two-tailed).

Model 1 – tabel 4, geeft een significant, positief effect van gewerkte uren per week op Bradburn's scale van de gescheiden ouders weer (b=.007, t=2.053, p=.04). Dus des te hoger het aantal gerapporteerde gewerkte uren per week, des te positiever de gerapporteerde gemoedstoestand. Na toevoeging van de controle variabelen in model 2 – tabel 4, is wederom een positief, significant van het aantal gewerkte uren per week op Bradburn's scale van de gescheiden ouders waar te nemen (b=.009, t=2.127, p=.033). Op basis van de tabel blijken dezelfde controle variabelen een sterk effect op de mentale toestand als levenstevredenheid te hebben: een nieuwe partner (p=.00), sociaal contact (p=.00), conflicten met de ex-partner

($p=.00$), geslacht ($p=.009$) en het aantal jaar gevolgde educatie ($p=.00$). Deze variabelen dragen bij aan de positieve of negatieve gemoedstoestand van de respondent.

Model 3, tabel 4, meet het hoofdeffect van het aantal gewerkte uren op de dagelijkse mentale toestand en het interactie effect van sociale inbedding. Hierbij blijkt het werk geen significant effect op de mentale toestand te hebben ($b=.013$, $t=1.652$, $p=.099$). Er zijn aanwijzingen gevonden dat het effect van aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand verschilt voor gescheiden ouders met of zonder nieuwe partner ($b=.014$, $t=-2.052$, $p=.04$). Dit betekent dat indien de gescheiden ouder een nieuwe partner heeft, het effect van het werk een toenemend positief effect op het welzijn heeft. Het blijkt dat het effect van het aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand niet verschilt voor gescheiden ouders die een religie aanhangen en gescheiden ouders die geen religie aanhangen ($b=-.01$ $t=-1.344$, $p=.179$). Er zijn tevens aanwijzingen gevonden dat het effect van het aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand afnemend negatief is naarmate de respondent meer contact met familie en vrienden heeft ($b=-.001$, $t=-1.993$, $p=.046$). Dit wil zeggen dat het effect van gewerkte uren op Bradburn's Affect Balance Scale van de gescheiden ouders minder positief wordt naar mate de ouder meer frequent contact met zijn/haar familie en vrienden heeft.

Tabel 5: regressie van Bradburn's affect balance scale op werkuren en sociale inbedding: male (N=888) en female (N=1333) sample.

	Man						Vrouw					
	1		2		3		1		2		3	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
C	1.854***	.29	-.092	.559	-.399	.756	1.537***	.15	.213	.443	-.229	.518
Uren werk	.003	.007	.004	.007	.01	.015	.016**	.005	.012*	.005	.03*	.012
Nieuwe partner			1.117***	.11	.662	.585			.58***	.094	.735*	.3
Religieus			-.141	.116	-.55	.605			-.131	.099	.562	.312
Sociaal contact			.032***	.01	.114**	.04			.039***	.008	.058*	.024
Conflict ex-partner			-.371***	.055	-.376***	.055			-.366***	.048	-.363***	.048
Leeftijd respondent			.015	.01	.015	.01			.021*	.01	.021*	.01
Leeftijd primaire kind			.023	.018	.021	.018			.01	.017	.009	.017
Aantal kinderen			-.001	.072	.006	.072			-.029	.062	-.032	.062
Jaren educatie			.061***	.018	.062***	.018			.046*	.018	.045*	.018
(I) werk & nieuwe partner					.012	.015					-.005	.011
(I) werk & religieus					.01	.015					-.026*	.011
(I) werk & sociaal contact					-.002*	.001					-.001	.001
R2	.00		.093***		.096		.004**		.058***		.061	

***p< .001, **p< .01, *p< .05 (two-tailed).

In bovenstaande tabel (5) worden de effecten van het aantal werkuren per week, in combinatie met verschillende controle variabelen en interactie variabelen weergegeven ten opzichte van Bradburn's scale van de gescheiden vaders en moeders. Zoals te zien in de tabel worden, in tegenstelling tot tabel 4, de vaders en moeders niet samengenomen, hierdoor worden de verschillen in effect tussen man en vrouw met elkaar vergeleken.

Model 1 – tabel 5, geeft voor vaders een niet-significant effect weer van aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand (b=.003, t=.36, p=.719). Dit in tegenstelling tot de vrouwen, waar een positief, significant effect afgelezen kan worden (b=.016, t=2.958, p=.003). In dit scenario heeft het aantal uren geen invloed op de gerapporteerde score op de mentale toestand bij de mannen, waarbij meer uren werk zorgen voor een lagere mentale dagelijkse toestand. Model 2 toont, na toevoeging van de controle variabelen, voor zowel

vaders als moeders, een effect gelijk aan model twee van gewerkte uren per week op de mentale toestand aan (M: $b=.004$, $t=.565$, $p=.572$, V: $b=.012$, $t=2.206$, $p=.028$). Na controle zijn er aanwijzingen dat het aantal uren werk per week geen verhoogde gerapporteerde score op de mentale toestand verzorgd voor mannen, in tegenstelling tot vrouwen, waarbij werk voor een positievere mentale toestand zorgt. Wederom lijken dezelfde controlevariabelen als bij voorgaande tabellen een sterke bijdrage te hebben aan de gemoedstoestand, hierin wordt echter wel een verschil tussen de mannen en vrouwen gezien: bij vrouwen draagt een hogere leeftijd bij aan een hogere gemoedstoestand ($p=.04$) en neemt de significantie van educatie af ($p=.012$).

In model 3 – tabel 5 worden de interactievariabelen toegevoegd, waarbij gemeten wordt of het effect van het aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand in effect toe- of afneemt met sociale inbedding. Uit de interacties blijkt dat de gewerkte uren van vaders geen significant effect op de mentale toestand hebben ($b=.010$, $t=.723$, $p=.47$). Bij de vaders zijn er tevens geen aanwijzingen gevonden dat het effect van aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand in effect verschilt voor vaders met een nieuwe partner, of vaders zonder nieuwe relatie ($b=.012$, $t=.813$, $p=.416$). Hetzelfde werd gevonden voor de interactie met religie, er blijkt geen verschil in effect van het aantal werkuren op de mentale toestand te zijn tussen vaders die een religie aanhangen en vaders die geen religie aanhangen ($b=.010$, $t=.682$, $p=.495$). Er zijn wel aanwijzingen gevonden dat het effect van het aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand afnemend positief is naarmate er meer contact met de familie en vrienden wordt opgenomen ($b=-.002$, $t=-2.127$, $p=.034$). Bij de moeders werden, evenals bij de vaders, geen bewijzen gevonden dat het effect van het aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand verschilt voor moeders met een nieuwe partner en moeders zonder nieuwe partner ($b=-.005$, $t=-.509$, $p=.611$). Het blijkt wel dat het effect van het aantal gewerkte uren per week op de mentale toestand verschilt tussen moeders met een religie en zonder een religie ($b=-.026$, $t=-2.33$, $p=.02$). Dit betekent dat moeders die een religie aanhangen, een afnemend positief effect van het aantal gewerkte uren op hun mentale toestand hebben, waarbij de gewerkte uren een positief, significant effect op de gemoedstoestand hebben ($b=.03$, $t=2.529$, $p=.012$). Er zijn geen verdere aanwijzingen gevonden dat het effect van aantal gewerkte uren per week op Bradburn's affect balance scale verschilt naarmate meer of minder frequent contact met familie wordt gerapporteerd ($b=-.001$, $t=-.82$, $p=.412$).

Op basis van de uitgevoerde regressie analyses kan de hypothese *“naarmate dat gescheiden ouders een hogere arbeidsdeelname hebben, wordt er een hogere welzijnsscore gerapporteerd”*, enkel voor vrouwen bevestigd worden, voor beide soorten metingen van welzijn. Voor de gescheiden vaders zijn geen aanwijzingen gevonden dat naarmate meer uren gewerkt worden, het welzijn een hogere score toegewezen krijgt. Vooraf werd tevens een hypothese met betrekking tot de interactie vastgesteld: *“het positieve effect van de deelname aan de arbeidsmarkt is minder sterk naarmate sociale inbedding toeneemt bij de gescheiden ouders.”* Uit de regressie analyse kwamen echter geen aanwijzingen naar voren dat sociale inbedding een invloed op het effect van werk op welzijn heeft, indien de analyse van de scale van Diener gebruik maakte. Welzijn gemeten met de scale van Bradburn toonde andere uitkomsten. Onder vrouwen zijn aanwijzingen gevonden dat het kerklidmaatschap de invloed van werk op welzijn vermindert. Werk heeft dus een minder groot effect op het welzijn van de gescheiden moeders indien zij zich deel voelen van een geloofsovertuiging. Indien gekeken werd naar mannen, of in de totale sample, speelde de religie van de respondent geen significante rol. In plaats van religie, zorgde de frequentie van sociaal contact voor een afnemend positieve invloed van werk op welzijn. De ‘nieuwe partner’ zorgde voor geen enkele groep voor een afnemend positief effect, zoals bij hypothese 2 werd verwacht. Indien de totale sample werd gebruikt, mannen en vrouwen samen, bleek juist het hebben van een nieuwe partner het positieve effect van werk op welzijn te versterken.

Discussie

In dit onderzoek stond de relatie tussen deelname aan de arbeidsmarkt en welzijn centraal onder gescheiden ouders. Gescheiden ouders hebben gemiddeld genomen een lagere welzijn dan getrouwde stellen, dit komt door het wegvallen van belangrijke hulpbronnen zoals sociale relaties en financiële middelen (Hewitt & Turrell, 2011). De invloed van deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn speelt door bijdrage aan financiële hulpbronnen, sociale relaties en identiteit (Vloet, 2008; Rath & Harter, 2010a). Een alternatieve bron voor sociale relaties en identiteit kan gevonden worden in sociale inbedding. Met een nieuwe partner, nauw contact met familie en vrienden en een kerklidmaatschap kan de nood van werk met betrekking tot sociale steun en identiteit vermindert zijn. Met een lagere welzijnsscore en betrekkelijk weinig onderzoek naar het welzijn van gescheiden ouders is het belangrijk dat de band tussen werk en welzijn juist wordt onderzocht.

Uit het onderzoek volgt een aantal conclusies. De eerste conclusie is dat een hogere deelname aan de arbeidsmarkt leidt tot een hoger welzijn, dit heeft betrekking op het welzijn

als levenstevredenheid en op het welzijn als gemoedstoestand. Deze regel geldt echter enkel voor de gescheiden moeders. Eerder onderzoek naar het effect van werk op welzijn toonde aanwijzingen dat de levenstevredenheid van mannen sterk samen hangt met een voltijdbaan terwijl het welzijn van vrouwen bijna niet afhankelijk is van de gewerkte uren per week (Verbeek, 2005; Layard, 2005; Easterlin, 2005; Booth & van Ours, 2009). Een mogelijke verklaring voor het verschil in resultaten is dat vrouwen over het algemeen minder zwaar werk verrichten dan mannen (CBS, 2020). Fysiek zwaar werk kan vaker leiden tot lichamelijke klachten, wat een oorzaak voor het gebrek aan invloed op het welzijn zou kunnen zijn (van Echtelt, z.j.). Daarnaast toont onderzoek aan dat het welzijn van mannen gevoeliger is voor sociale isolatie dan het welzijn van vrouwen. Het is mogelijk dat gescheiden vaders zich dermate geïsoleerd voelen dat de sociale contacten op werk niet mee helpen in het welzijnsproces (van Beuningen & Moonen, 2014).

Een andere conclusie is dat sociale inbedding geen invloed heeft op de relatie tussen werk en levenstevredenheid. Eerder onderzoek met betrekking tot hoe de invloed van werk op het welzijn afhangt van sociale inbedding is tot dusver niet voorgekomen, hier kunnen verder geen uitspraken over worden gedaan. Dat sociale inbedding geen invloed heeft op de relatie tussen werk en levenstevredenheid kan komen door hoe levenstevredenheid is geoperationaliseerd. Levenstevredenheid wordt gemeten aan de hand van de stellingen van Diener. Diener bevraagt of het leven ideaal of uitstekend is, of alle belangrijke doelen zijn behaald. Hierin kan werk als een ideale eigenschap van het leven gezien worden of het werk als een belangrijk doel waardoor het welzijn toeneemt. Sociale inbedding echter, kan buiten de perceptie van behaalde doelen vallen. Indien sociale inbedding buiten de perceptie van een uitstekend leven of behaalde doelen valt, zal dit tevens niet de invloed van werk op het welzijn beïnvloeden. Het werk op zichzelf zou het leven uitstekend maken en de doelen vervullen. De derde conclusie is dat voor mannen blijkt dat de hoeveelheid contact met vrienden en familie een verminderde invloed van werk op de gemoedstoestand veroorzaakt. Voor vrouwen blijkt het effect van werk op de gemoedstoestand niet af te hangen van sociaal contact, maar de kerklidmaatschap. De laatste conclusie betreft de totale groep van gescheiden ouders, de werk- en welzijnsrelatie wordt versterkt door een nieuwe partner.

Zoals elk onderzoek, kende deze studie een aantal beperkingen. Een van de beperkingen is dat de operationalisering van deelname aan de arbeidsmarkt slechts een beperkt beeld schetst van het begrip. Deelname aan de arbeidsmarkt betreft meer dan enkel het aantal uren werk per week, zoals de vorm van contact met collega's, de lengte van het

contract bij het bedrijf, de werkzaamheden en de organisatie. In dit onderzoek was het niet mogelijk om de waardering van connecties te meten, daarom zou een vervolgonderzoek beter in kunnen gaan op de waardering van collega's, evenals sociale contacten, vrienden en familie. Tevens het contract bij de werkgever zou bestudeerd kunnen worden: is de gescheiden ouder recent aangenomen, of is de ouder al langere tijd in dienst? Dit kan eventuele indicaties geven tot de banden met collega's, de nieuwe stimulansen of juist verveling op de werkvloer, ongeacht het aantal uren werk per week. Het gebruik van enkel de uren werk per week, geeft niet mee welke stressfactoren of steunfactoren uit deelname uit de arbeidsmarkt gehaald kunnen worden. Ook nachtdiensten of andere speciale omstandigheden op de arbeidsmarkt worden niet meegenomen met de huidige operationalisering. Een vervolgonderzoek zou dus de operationalisering van deelname aan de arbeidsmarkt kunnen uitbreiden door te vragen naar werk aspecten die het welzijn juist bevorderen of benadelen. Een andere beperking in dit onderzoek is dat de gebruikte data niet cross-sectioneel was, en er dus geen goed beeld kon worden gegeven van de causaliteit, het gebruikte databestand was namelijk enkel opgesteld uit een survey. Ook de volgorde van de vragenlijst kan het individu hebben beïnvloed. De vragenlijst begon met verscheidene vragen rondom de scheiding en financiële middelen voordat de vraag met betrekking tot welzijn voor kwam. Met vragen over een betrekkelijk nare gebeurtenis, stelt het individu zich ook in een meer negatieve gemoedstoestand, waardoor (kleine) positievere gebeurtenissen naar de achtergrond treden (Mash & Wolfe, 2012). Dit kan de algemene welzijnsscores onbewust hebben aangepast.

“Wat is het effect van de deelname aan de arbeidsmarkt op het welzijn van de gescheiden ouder, en hoe hangt dit af van sociale inbedding?” Op basis van dit onderzoek zijn er aanwijzingen gevonden dat het effect van de deelname aan de arbeidsmarkt op de mentale gemoedstoestand én de levenstevredenheid voor vrouwen positief is. Voor mannen zijn er geen aanwijzingen gevonden dat deelname aan de arbeidsmarkt zorgt voor een verhoogd welzijn. Daarbij blijkt sociale inbedding geen invloed op de relatie van deelname aan de arbeidsmarkt en levenstevredenheid te hebben. In combinatie met de mentale gemoedstoestand blijkt sociale inbedding, met name kerklidmaatschap voor vrouwen en de frequentie in sociaal contact bij mannen een verminderde invloed van deelname aan de arbeidsmarkt te hebben, waar de nieuwe partner juist het effect van deelname aan de arbeidsmarkt versterkt.

Literatuur

- Amato, P. R., & Sobolewski, J. M. (2001). The effects of divorce and marital discord on adult children's psychological well-being. *American Sociological Review*, 900-921.
- Booth, A. L., & Van Ours, J. C. (2009). Hours of work and gender identity: Does part-time work make the family happier?. *Economica*, 76(301), 176-196.
- Bracke, P. (1998). Depressiviteit en de economische gevolgen van echtscheiding voor vrouwen en mannen. *Mens en Maatschappij*, 73(3), 239-258.
- Bradburn N.M.(1969). *The structure of psychological well-being*. Chicago: Aldine.
- Chowdhury, I. U. A., Ahmed, M., & Sultana, T. (2016). Female employment: a way to national wellbeing. In *Proceedings of the Multidisciplinary Academic Conference*, 83-91.
- Dercksen, W. J., & Adriaansens, H. P. M. (1991). In perspectief. Arbeid en welzijn. *Beleid en Maatschappij*, 18(1), 61-112.
- De Hoyos, R., Estrada, R., & Vargas, M. J. (2018). *Predicting individual wellbeing through test scores: evidence from a national assessment in Mexico*. The World Bank.
- Demos, & De Beer, J. (2012, mei). Bulletin over Bevolking en Samenleving. Geraadpleegd op 12 juni 2018, van <https://www.nidi.nl/shared/content/demos/2012/demos-28-05.pdf>
- Dewa, C. S., & McDaid, D. (2011). Investing in the mental health of the labor force: Epidemiological and economic impact of mental health disabilities in the workplace. In *Work accommodation and retention in mental health*(pp. 33-51). Springer, New York, NY.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Dockery, A. M. (2010). Culture and wellbeing: The case of Indigenous Australians. *Social Indicators Research*, 99(2), 315-332.

- Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of economic psychology*, 29(1), 94-122.
- Easterlin, R. A. (2005). Building a better theory of well-being. *Economics and happiness: Framing the analysis*, 29-64.
- Fysieke arbeidsbelasting werknemers; geslacht en leeftijd. (2020, June 12). Retrieved from <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83044NED>
- Giovannini, E., & Rondinella, T. (2012). Measuring equitable and sustainable wellbeing in Italy. In *The global macro economy and finance* (pp. 38-57). Palgrave Macmillan, London.
- Hall, A. C., & Kramer, J. (2009). Social capital through workplace connections: opportunities for workers with intellectual disabilities. *Journal of social work in disability & rehabilitation*, 8(3-4), 146-170.
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1435-1446.
- Hewitt, B. & Turrell, G. (2011). Short-term functional health and well-being after marital separation: Does initiator status make a difference?. *American Journal of Epidemiology*, 1-11.
- Holden, K. C., & Smock, P. J. (1991). The economic costs of marital dissolution: Why do women bear a disproportionate cost?. *Annual review of sociology*, 17(1), 51-78.
- Kalmijn, M. (2008). 8. The effects of separation and divorce on parent-child relationships in ten European countries. *Families, ageing and social policy: Intergenerational solidarity in European welfare states*, 170.
- Kossek, E. E., Valcour, M., & Lirio, P. (2014). The sustainable workforce: organizational

- strategies for promoting work–life balance and wellbeing. *Wellbeing: A complete reference guide*, 1-24.
- Layard, R. (2005). Mental health: Britain’s biggest social problem?.
- Lepeley, M. T. (2018). Wellbeing and gender parity in the workforce: need for a new global approach. In *Wellbeing for Sustainability in the Global Workplace* (pp. 35-51). Routledge.
- Lips, H. M. (2016). The gender pay gap and the wellbeing of working women. In *Handbook on Well-Being of Working Women* (pp. 141-157). Springer, Dordrecht.
- Mohseni-Cheraghlou, A. (2013). Labor markets and mental wellbeing: labor market conditions and suicides in the United States (1979–2004). *The Journal of Socio-Economics*, 45, 175-186.
- Mollenhorst, G., Völker, B., & Flap, H. (2008). Social contexts and personal relationships: The effect of meeting opportunities on similarity for relationships of different strength. *Social Networks*, 30(1), 60-68.
- OECD (2009), “Marriage and divorce”, in *Society at a Glance 2009: OECD Social Indicators*, OECD Publishing, Paris. DOI: https://doi.org/10.1787/soc_glance-2008-8-en
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual review of sociology*, 24(1), 1-24.
- Poston, B. (2009). Maslow’s hierarchy of needs. *Surgical technologist*, 41(8), 347-353.
- Rath, T., Harter, J. K., & Harter, J. (2010a). *Wellbeing: The five essential elements*. Simon and Schuster.
- Rath, T., & Harter, J. (2010b). The economics of wellbeing. *Omaha, NE: Gallup Press*.
Retrieved from http://www.ofyp.umn.edu/ofypmedia/focusfy/The_Economics_of_Wellbeing.pdf.
- Schmeets, H. (2013). Het belang van religie voor sociale samenhang. *Den Haag/Heerlen:*

CBS.

- Shields, M. A., & Price, S. W. (2005). Exploring the economic and social determinants of psychological well-being and perceived social support in England. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, 168(3), 513-537.
- Sigle - Rushton, W., Hobcraft, J., & Kiernan, K. (2005). Parental divorce and subsequent disadvantage: A cross - cohort comparison. *Demography* , 42 (3), 427 - 446 (17 pp tekst)
- Tajfel, H. & Turner, J.C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W.G. Austin & S. Worchel (eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole
- Thoits, P. A. (1985). Social support and psychological well-being: Theoretical possibilities. In *Social support: Theory, research and applications* (pp. 51-72). Springer, Dordrecht.
- Thoits, P. (1991). On Merging Identity Theory and Stress. *Social Psychology*, 54, 101-112
- van Beuningen, J., & Moonen, L. (2014). De sociale context van geluk: wat is belangrijk voor wie?.
- van Echtelt, P. (z.j.). Werk, zaligmakend of ziekmakend?.
- Van Tubergen, F. (2015). *Introduction to Sociology*. Routledge
- Verbeek, J. H. A. M. (2005). De relatie tussen werk en gezondheid. *Inleiding in de bedrijfsgezondheidszorg*, 1-18.
- Vets, C., De Witte, H., & Notelaers, G. (2009). Werkkenmerken en het welzijn van Belgische werknemers gedurende het laatste decennium. *Brussel: FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg*.
- Vloet, K. (2008). Bouwen aan professionele identiteit. *Bouwen aan een opleiding als platform. interactieve professionaliteit en interactieve kennisontwikkeling*, 25-49.